

Mai més!

Butlletí d'informació i comunicació de l'Amical de Mauthausen
i altres camps i de totes les víctimes del nazisme d'Espanya

Sumari

- 1 • Diferents.
- 2 • Viatge a Mauthausen - 2010.
- 3 • **COL-LABORACIONS:**
 - El Centre d'Història de la Resistència i de la deportació a Lyon.
- 4 • - Identitat de la memòria.
- 5 • - Recordant Mauthausen des de Tarragona.
- 6 • **HOMENATGES REALITZATS:**
 - Homenatge als deportats aragonesos.
- 7 • - Deportats monegrins.
 - Almería.
 - Zujaira.
 - Universitat de València.
 - Vinaròs.
- 8 • - Simat de la Vallidigna.
 - Mollet del Vallès.
 - Garbayuela.
 - Albacete.
 - Homenatge oficial als deportats valencians.
- 9 • - Montilla.
 - Camp de la Bota.
- **ACTIVITATS:**
 - Assemblea de l'Amical.
- 10 • - Exposicions i conferències.
- 11 • - Exposició a Miravet.
 - **Recordem a...**
 - En memòria de Josep Figueras.
- 12 • Lectures recomanades.
 - Agraïments.

© Amical de Mauthausen i altres camps de concentració nazis.

Sils, 1 baixos - 08002 Barcelona
Tel. 93 302 75 94 - Fax 93 302 75 83
e-mail: A_MAUTHAUSEN@terra.es

REDACCIÓ: Rosa Toran
Josep San Martín

MAQUETACIÓ: Josep San Martín

IMPRESSIÓ: Gramagraf, s.c.c.p.

Dipòsit legal: B-14.608-2001

S'autoritza la reproducció de fragments citant-ne la procedència.

Life Worthy of Life

Fundación Francisco Coll - Colegio Sto Domingo - Navia - Asturias - Spain

EL DISEÑO DEL DIBUJO DE ESTA PORTADA ES DE JORGE CARBAJALES CUEVAS I DE LILIANA GARCÍA, PROFESORES DEL COL-LEGI SANTO DOMINGO DE NÀVIA (ASTÚRIES). UN GRUP D'ESTUDIANTS D'AQUEST CENTRE, QUE ACULL ALUMNAT DISCAPACITAT A LES SEVES AULES, HA VIATJAT AQUEST ANY A MAUTHAUSEN, AMB ALTRES INSTITUTS DE DIFERENTS LLOCS D'ESpanya, EN EL VIATGE ORGANITZAT PER L'AMICAL DE MAUTHAUSEN.

DIFERENTS

El disseny del dibuix d'aquesta portada és de Jorge Carbajales Cuevas i de Liliana García, professors del Col·legi Santo Domingo de Nàvia (Astúries). Un grup d'estudiants d'aquest centre, que acull alumnat discapacitat a les seves aules, ha viatjat aquest any a Mauthausen, amb altres instituts de diferents llocs d'Espanya, en el viatge organitzat per l'Amical de Mauthausen.

El dibuix va formar part de l'acte d'homenatge que els alumnes d'aquest col·legi van fer al castell de Hartheim —un dels llocs on es va dur a terme l'Operació T4, destinada a eliminar els discapacitats físics o psíquics del Tercer Reich—. En aquest castell van ser gasejades i incinerades unes 14.000 persones discapacitades.

Amb la utilització de diferents llenguatges —també de l'escriptura Braille— es un toc d'atenció sobre l'eliminació per part del règim nazi de tants discapacitats; uns assassinats que van superar els 200.000 entre els sis centres on es va dur a terme l'anomenada "Operació T4".

I és també una manera de seguir cridant aquest "Mai més", que volem fer present en el món actual on encara hi ha tants innocents que segueixen patint les conseqüències de "ser diferents".

UN VIATGE PER TERRES GERMÀNIQUES

Pujar a un avió i volar no és del meu grat, ho reconec i no puc remeiar-ho. Quan la meva amiga Rosa Toran, presidenta de l'Amical de Mauthausen, i altres amics de l'associació m'instaven que els acompanyés en la visita anual al camp al·ludit, em negava, una vegada i una altra, amb inusitada tossudeses. Accepto, no obstant això, que si comptabilitzem els accidents ocorreguts en els diversos mitjans de transport modern, l'avió resulta ser el més segur, el menys vulnerable en el sentit estricte de la paraula.

Sigui el que sigui, va arribar el dia de la gran decisió. Em vaig posar la manta al cap, com s'acostuma a dir, i vaig emprendre al costat de la meva germana, la meva primera aventura aèria als meus vuitanta i tants anys complerts. El viatge Barcelona-Munic va transcórrer amb tota normalitat. Era, ho torno a dir, el meu primer contacte amb una aeronau. En aquest cas un "Airbus" de la companyia alemanya "Lufthansa", un bimotor per més senyals. La primera impressió va ser de recel, però em vaig acostumar i em vaig tranquil·litzar a poc a poc. Vam seure en els nostres llocs respectius i després d'uns curts instants d'espera, l'aparell va lliscar suaument a la recerca de la pista d'enlairament. Situats, per fi, al punt de partida, vam notar de sobte l'augment gradual de velocitat, fins que en un fortíssim rugir dels motors del gegantí ocell metàl·lic el van enlairar fins aconseguir l'horitzontal de creuer.

Les amables, serenes i elegants hostesses van servir tot seguit l'àpat i tot això va tenir un efecte positiu i agradable. Però no vaig tenir sort. Les finestretes es trobaven lluny del meu camp de visió i, en conseqüència, no vaig poder admirar el paisatge des de l'alt. En el viatge de retorn realitzat en plena nit (maleït volcà islandès), la cosa va ser encara pitjor. En un moment donat (viatge Barcelona-Munic) vaig advertir un enorme conjunt muntanyós cobert de neu. Els Alps, van afirmar els meus companys més propers. Suposo que l'aparell, en sortir de la vertical de Barcelona, va seguir un rumb NE, és a dir, cap a una latitud més septentrional per sobre del Golf de Lleó i després es va endinsar a través de la serralada citada fins a arribar a l'altiplà bavarès.

M'agrada el paisatge i em dol que no hagi pogut gaudir de la seva visió des de dalt. Ara bé, en el viatge en automòbil que realitzem al costat dels nostres simpàtics ciclerons Jesús i Juan (Munich-Linz), o en la visita al camp d'Ebensee i llac homònim (meravella natural d'origen tectònic i glacià) vaig

José Alcubierre i Edmon Gimeno a Mauthausen.

poder contemplar alguns paratges austríacs no exempts de bellesa.

En el primer dia d'estada en terres germàniques ens dirigírem, aquesta vegada en autocars, al camp de Mauthausen. Allí van morir, allí van ser vilment assassinats, així de concret hem d'afirmar-ho, milers dels nostres compatriotes: catalans, aragonesos, valencians, andalusos, castellans... Compatriotes hispans que van patir l'urpada del nazisme al costat de molts milers d'altres deportats de tots els racons d'Europa. Les xifres són impressionants: uns 32.000 russos i uns 30.000 polonesos, multitud de jueus (el poble del terrible Holocaust), uns 8.000 francesos, uns 7.000 espanyols, així com quantitat d'italians, yugoeslaus i altres pobles balcànics. I un gran etcètera. No voldria oblidar ningú, per descomptat.

Hitler afirmava que el seu imperi duraria més de mil anys. Un imperi que s'asseuria en la discriminació racial més absoluta i en el predomini d'una raça superior en tots els conceptes, escollida i pura, capaç de dominar el món. En una altra ocasió va sentenciar: "Vaig fanatitzar al meu poble per obtenir el poder". I fins a quin punt, la societat alemanya o una bona part de la mateixa, es va deixar hipnotitzar pel fanatisme d'aquell boig és quelcom tan sorprenent que un no acaba de comprendre-ho.

El camp de Mauthausen s'asseu damunt d'un tossal que domina, per així dir-ho, el paisatge dels seus voltants. Relleus suaus i el verd dels seus boscos, prats i conreus. A primera vista, aquest verd tossal és un lloc plaent i acollidor, almenys en dies primaverals. A l'hivern, hi ha un canvi notable. Un mantell blanc de neu ho cobreix tot. Però en aquest escenari natural i divers, segons les estacions, es van cometre, com en tots els camps nazis, les més horribles atrocitats. Convé recordar que a l'Europa ocupada i subjugada per les tropes hitlerianes van existir més de cent camps de concentració. En territori pròpiament germànic són notoris els de Dachau, Buchenwald, Mauthausen, Ravensbrück (camp exclusiu de dones), Bergen-Belsen, Flossenbürg, Dora, Sachs-

enhausen, Neuengamme... A l'est europeu destaca per la seva crueltat el d'Auschwitz-Birkenau. En aquest maleït lloc, van ser exterminats més de quatre milions d'éssers humans, dels quals tres milions eren jueus. Es diu aviat. Quatre milions! Quina barbaritat! Cambres de gas gegantines. Famílies senceres, nens i nenes, avis, pares. Cambres tancades amb pany i forrellat. I el gas que sorgia de sobte i anihilàva a tota aquella multitud. Entre els més coneguts, a més del primer, esmentem els de Lublin-Maidanek, Teblinka, Sobibor, Belzec, Chelmno, Theresin-Stadt...

Durant la meua estada al camp de Mauthausen vaig constatar que entre el jovent espanyol actual i també en l'europeu, o almenys en una gran part d'aquest jovent, hi ha una preocupació evident, un gran interès per conèixer la veritat sobre aquests camps maleïts creats per un règim d'oprobri i de barbàrie sorgit en terres germàniques, en especial a Alemanya i a Àustria. Dos països d'una mateixa ètnia i que parlen una llengua similar, és a dir, l'alemany, llengua germànica per antonomàsia. I aquesta preocupació juvenil em commou com a ser humà i com antic deportat.

Considero necessària aquesta actitud noble i sincera en contra del mal. Cal que mai s'oblidin els horrors viscuts a l'Europa del segle XX. Gràcies, moltes gràcies a aquests joves estudiants i als seus professors, sense oblidar els familiars que els acompanyaven, per les atencions que van tenir amb els deportats. Agraïxo, també, la presència de les autoritats espanyoles. A la senyora María Teresa Fernández de la Vega, vicepresidenta del govern d'Espanya, atenta, amable, elegant; al senyor Saura, sempre en la bretxa en defensa dels deportats; a les autoritats austríaques, a l'alcalde de Mauthausen i al seu acompanyant que ens van adreçar unes sentides paraules en favor de la llibertat i en contra de la bogeria hitleriana. No podem oblidar, certament, que van ser els demòcrates alemanys i austríacs els que van patir en primer lloc l'abús d'aquell règim despietat. Un record emocionat per als deportats espanyols que van assistir als actes, José i els altres.

I als membres de la Junta de l'Amical, felicitacions mil per la seva amabilitat, per la impecable organització, per la seva tenacitat i entrega. Fins aviat!

Fotografia de grup del viatge a Mauthausen — 2010

COL-LABORACIONS

EL CENTRE D'HISTÒRIA DE LA RESISTÈNCIA I DE LA DEPORTACIÓ A LYON

Glòria Farrés i Famadas i Laura Fontcuberta i Famadas

Com molt bé deveu saber molts de vosaltres, Lió havia estat un centre neuràlgic de la resistència francesa contra els nazis durant l'ocupació alemanya. És en aquesta ciutat on va néixer, amb el recolzament de la França de la zona lliure, les bases d'un veritable "Estat clandestí", i és aquí on van prendre força el procés d'unificació de la Resistència, gràcies sobretot a l'acció de Jean Moulin. Aquest passat desolador té actualment un lloc reservat en la memòria del poble de Lió, el *Centre d'Història de la Resistència i de la Deportació*; un centre de dimensions considerables, més de 3000 metres quadrats, fins al qual us recomanem

atansar-vos si teniu pensat de viatjar a aquesta ciutat encisadora. La visita aconseguirà traslladar-vos a les circumstàncies de terror i convulsió que van definir aquella època i us convidarà a reflexionar sobre la turbulenta història del segle XX.

D'entrada, és un mèrit de l'exposició que estigui situada en els antics edificis ocupats per la Gestapo, atès que l'edifici on actualment es troba aquest Centre és l'antiga *École de santé* militar i va ser el lloc sinistre on, juntament amb l'Hotel Terminus, els detinguts per la Gestapo eren sotmesos a brutals interrogatoris per ser transportats, més tard, a la presó de Montluc -un altre dels espais on va tenir lloc més impunement la repressió nazi. L'autenticitat de l'espai històric on trobem aquest Centre -un edifici de material i distribució amenaçadors- doncs, fa que el visitant, gràcies també a una atmosfera lumínica peculiar, es trobi condicionat anímicament cap al secret de la clandestinitat i cap a la foscor de la por i de l'abandonament, que foren,

per a molts, el dia a dia de la primera meitat dels anys 40 arreu d'Europa. L'entrada a aquest centre inclou uns bons auriculars que guiaran el visitant per les il·lustracions, els videogrames, les fotos i els documents d'arxiu que relaten l'ocupació alemanya de França i la resistència amb què s'hi van oposar els francesos, així com posa especial èmfasi en la deportació de jueus i de resistents (francesos però també, espanyols, italians, txecs... tots ells exiliats a França) als camps nazis.

Una primera sala introductòria explica, en un audiovisual, les línies generals dels motius que van dur les diverses potències a iniciar la segona guerra mundial. S'entra, després, a la sala dedicada pròpiament a la resistència, amb l'audició de la proclamació per ràdio de De Gaulle que, des de Londres, animava els francesos a resistir. En aquesta segona sala, ens trobem amb uns murs despullats de cap revestiment i amb formes laberíntiques que empresonen i separen, però també, alhora, amaguen, amb consonància amb el que s'exposa a la sala: la documentació gràfica de diaris i pamflets de l'època d'un país ocupat i una població que amb diversos mitjans fa una resistència passiva i clandestina a l'enemic. Val la pena assenyalar que es fa especial èmfasi en dos conceptes molt contemporanis: el compromís i la propaganda. D'una banda, se'ns explica el compromís dels francesos resistents amb la democràcia i amb els països aliats, i també el compromís amb els seus compatriotes jueus, i alhora explica la traïció del règim de Vichy, dels milicians, d'una gran part de l'església i d'una part important de la població francesa. D'altra banda, es mostra l'important paper que hi jugà la propaganda per motivar la població a la resistència i es mostra l'evolució de l'opinió pública sota l'acció d'aquesta propaganda. A mesura que el visitant avança per la sala, es mostra, en ordre cronològic, com s'organitzava la Resistència: imatges dels maquis, diaris, cançons, l'important paper que van jugar-hi les dones en aquesta lluita... Un dels grans encerts de l'exposició és que mostra els rostres d'homes i dones resistents anònims, molts d'ells estrangers, i el relat de les seves heroïcitats així, com el de la seva fi, sovint, terrible.

El fet de configurar el museu amb voluntat d'un espai escenogràfic, aconsegueix sales de gran realisme on el visitant és, per un moment i salvant les distàncies, un eventual deportat o resistent. Pensem ara en la sala on hi ha la re-

producció d'un dels vagons que portaven els detinguts cap als camps nazis. D'aquests vagons en parlen molt els deportats supervivents, ja que representen el primer contacte amb l'inhumà i l'atroc. Doncs bé, quan entres a aquesta sala ja et trobes dins del vagó, que reconeixes per la forma del sostre i per la poca llum que entra a través de les petites obertures longitudinals dels laterals, així com pel so llunyà del moviment sobre les vies. A l'interior del vagó, hi trobem un audiovisual que mostra el trajecte als diversos camps, la infinitat de vagons numerats, i diverses imatges reals de les arribades. Una altra fita lloable es troba a la sala següent. Sobre uns panells d'obra inacabada, trobem grans llibretes gruixudes on es pot llegir en llistats interminables els noms dels deportats, i el visitant pot anar passant ell mateix les moltes fulles de cada llibreta i parar atenció, entre tot aquell gran nombre de gent, en un nom concret, en una edat, en un lloc, i es tornen, per uns moments, més personals i, per això, més feixucs, l'horror i l'absurditat del nazisme. Hi ha, també, la reproducció real d'un menjador d'una casa lionesa d'un resistent d'aquella època, amb els mobles, els diaris, la ràdio, els llibres, una petita cuina amb els seus estris i que també formen part del suport que ens cal per trobar-nos més a prop d'aquell moment. Un record gairebé tan colpidor com el del vagó és l'experiència de baixar per les mateixes escales interiors de pedra i de sostre alt -unes escales claustrofòbiques, d'esglaons petits però eixordadors- que descendien els detinguts per la Gestapo per anar als soterranis on es trobaven les sales destinades als interrogatoris i a la tortura. En definitiva, si visiteu el centre podreu comprovar que aquest museu és un lloc destinat a la memòria que sap mostrar, amb rigor i sensibilitat adequats, i amb els mitjans més innovadors, aquells anys d'incertesa i terror.

Així doncs, ja ho sabeu, quan passeu per Lió per anar a París o a qualsevol altre destí, no us deixeu enganyar pel lleig polígon industrial de les seves rondes. Entreu en aquesta ciutat romana, amb un centre renaixentista declarat patrimoni de la humanitat per la UNESCO, travessada per dos grans rius i aneu fins a l'Avenue Berthelot. Allà us espera el *Centre d'Història de la Resistència i la Deportació*.

Nota de les autores: una versió ampliada d'aquest article es pot llegir a la revista "Quadern", publicat a Sabadell l'1/VI/04.

IDENTITAT DE LA MEMÒRIA

Alfons Cervera (Universitat de València)

La memòria va d'ací cap enllà, com els vells còmics de la llegua. De vegades tinc la sensació que els trontolls pels camins de la història no li senten bé. Abans a gairebé ningú li donava per recordar aquell temps del mal i del dolor, el de l'eufòria republicana en els seus diversos vessants polítics i ideològics, el que vam aprendre a viure entre la clan-

destinitat i l'esperança. Ara tot és memòria. Tots ens hem posat a recordar. I de vegades tinc la sensació que estem construint una memòria més sentimental que ideològica, més a resguard de les tempestes que a la intempèrie. No m'agrada la memòria que consensua els passats sense elaborar abans un llistat d'iniquitats que desequilibren persistentment aquests passats. Els morts de la guerra i de la dictadura franquista no són un nombre, com no eren un nombre els homes, dones i nens que van patir l'horror inacabable dels camps d'extermini. I massa vegades tinc la impressió que parlem de morts només com a quantitat i aparquem els motius del mal que va patir la derrota en la forma innoble

que van dibuixar les presons, la humiliació civil, les tortures, els afusellaments. Quan parlem de memòria hem de saber que no hi ha memòria possible sense coneixement, que els records no són res si són només records, que el patiment també serà poca cosa si no descobrim les raons que el van provocar i les que van provocar de pas l'obscena vocació per l'oblit de la nostra última història. Els vells còmics de la llegua tenien al davant un horitzó vermellós amb els colors del crepuscle. I a l'esquena anaven deixant els somnis antics, les ganes de viure extraviades en uns escenaris agafats per la tristesa. La memòria ha de canviar la cara d'aquest paisatge, deixar de banda la inclinació per la ma-

lenconia, cercar definitivament on estarà, a hores d'ara, la seva identitat perduda. De què parlem quan parlem de memòria històrica? Aquesta és la pregunta del milió. La gràcia està a trobar respostes que no suposin un engany. I moltes vegades, fins i tot des de l'esquerra, aquestes respostes s'assemblen massa a un consens que poc té a veure amb el coneixement. Crec que tenen més a veure amb la memòria sentimental que deia al principi d'aquestes línies. A mi, particularment, m'interessen ben poc les memòries sentimentals. Prefereixo la que apuntala criteris ideològics i polítics en la seva construcció. És una opinió, clar. Com la de qualsevol de vostès. Com tantes altres.

RECORDANT MAUTHAUSEN DES DE TARRAGONA

(Artícle publicat al "Diari de Tarragona" 14/05/2010)

*Conrad Busquets,
(Soci de l'Amical i fill de Josep Busquets Mestre, deportat a Mauthausen, 11/09/1941, amb la matrícula 4886)*

El passat 5 de maig, com altres anys, vaig anar al petit monument situat al Camp de Mart amb què la ciutat de Tarragona recorda les víctimes i els qui patiren al camp d'extermini nazi de Mauthausen.

Un 5 de maig, el de 1945, va ser alliberat aquest infern. Vaig pensar en el meu pare, Josep Busquets, que va entrar com a presoner un 11 de setembre, vaig recordar l'acte d'inauguració d'aquest senzill memorial que presidí l'alcalde Josep Recasens, el maig de 1984, i un cop més vaig sentir una íntima però sentida i profunda emoció.

Tot hauria quedat en un acte privat, personal, sense necessitat de fer aquest escrit si no hagués estat per unes circumstàncies imprevistes: hi va haver molts catalans en aquest infern, una conversa que vaig poder mantenir amb la Neus Català durant un acte a Altafulla, una recent conversa amb Josep Figueres, empresoner de Mauthausen que, ja molt gran, encara viu a Tarragona... Però també, inesperadament vaig coincidir amb un amic amb qui vaig poder establir una breu conversa. Vam parlar una estona sobre la memòria i l'oblit a l'entorn dels camps d'extermini de la Segona Guerra Mundial, i la conversa derivà a un esdeveniment important que l'any vinent ha de viure la ciutat: el bicentenari de la darrera defensa de Tarragona durant la Guerra del Francès, i centrarem l'atenció en la brutalitat i extermini de la població civil que va viure la ciutat; mortalitat que va fer que es necessités més d'un segle per recuperar la població. Les guerres napoleòniques comportaren un nou model de guerra, amb lletes en massa i enfrontaments en grans batalles, on la majoria de baixes les tenien els militars; però ja contenien el germen del genocidi i de la mort massiva de

civils. Amb la Segona Guerra Mundial, aquest model de guerra d'enfrontament de grans exèrcits arriba a la seva darrera mostra històrica i hem de pensar que la proporció de morts i baixes militars versus morts civils s'estableix en més d'un 50%.

Fóra bo, i és el que justifica aquest escrit, que en un any de record històric, Tarragona també recuperés, el 2011, l'acte d'homenatge a les víctimes del camp d'extermini de Mauthausen.

Ajuntament de Tarragona: molts ciutadans i ciutadanes ho agrairem!

HOMENATGE ALS DEPORTATS ARAGONESOS

Ana Oliva Garín (Coordinadora del Programa "Amarga Memòria" del Govern de Aragó)

Reunits amb Marcel·lí Iglesias, president d'Aragó.

Amb motiu de la commemoració del 65è aniversari de l'alliberament del camp de concentració i d'extermini de Mauthausen (Àustria), El Govern d'Aragó va realitzar el passat mes de maig, a través del seu programa Amarga Memòria, i amb la col·laboració de diferents ajuntaments, un acte d'homenatge a tots aquells aragonesos que, després de la guerra civil, es van veure obligats a creuar els Pirineus i posteriorment van ser deportats als camps de concentració de l'Alemanya nazi.

Durant els dies 27 i 28 el poble aragonès va reconèixer en les figures de Luis González, José Alcubierre, Francisco Bernal, Jesús Tello, Edmundo Gimeno i José Egea, el sacrifici de les 1.011 víctimes aragoneses dels camps de concentració.

El dia 27 a les 10:30 del matí, el President del Govern d'Aragó Marcel·lí Iglesias, va rebre els deportats i els seus familiars, i va escoltar les experiències viscudes en primera persona. A la recepció, a més a més, va assistir la Consellera de Serveis Socials, Ana Fernández, i Juan José Vázquez, Viceconseller d'Educació, Cultura i Esport.

A les 12 del migdia, en el Memorial als deportats, ubicat en el Parc Gran de Saragossa, va tenir lloc l'acte d'homenatge al qual es van sumar novament la Consellera Ana Fernández i el Viceconseller Juan José Vázquez, a més del Director General de Patrimoni Cultural, Jaime Vicente Redón (del qual en depèn la direcció del Programa Amarga Memòria) i el Director General de Cultura, Ramón Miranda, per part del Govern d'Aragó. A més a més, les localitats vinculades als deportats van estar representades, en les seves alcaldesses i alcaldes, els quals van assistir a l'acte: Broto, Garrapinillos, Villamayor de Gállego, Tardienta, Esplús, Épila i Albalate del Arzobispo. El Vicecalde de Saragossa, Fernando Gimeno, i la Vicepresidenta de la Diputació de Terol, Julia Vicente, també hi van ser presents.

L'objectiu fonamental d'aquest acte era, a més de reconèixer el sacrifici dels deportats, manifestar-los l'èxit del

seu compromís adquirit després de l'alliberament, de donar a conèixer la veritat dels camps de concentració i extermini. Demostrar-los que la seva feina de transmissió d'aquesta memòria no sols ha estat fructífera, sinó que, a més a més, existeix ja un relleu generacional de joves conscienciats que assumeixen el llegat del seu compromís.

Per parlar del treball que ha desenvolupat i desenvolupa l'Amical de Mauthausen, va intervenir en l'acte d'homenatge Rosa Toran, presidenta de l'associació. L'Amical actua com a vincle imprescindible entre generacions i vehicle necessari en aquesta transmissió. Els més joves van estar representats en Judit Miralles, néta del deportat José Egea; i Darío Villagrasa, alumne que va participar en els viatges a Mauthausen organitzats per l'Amical. La seva joventut i compromís van aconseguir emocionar als deportats, que van veure reflectida en els més joves la persistència de l'esforç realitzat al llarg de les seves vides. Un dels moments més emotius de l'acte va ser la lectura dels noms dels més de mil aragonesos, lectura que van realitzar Rosa Toran, Judit i Darío.

Al vespre, als Cinemes Palafox, es va projectar el documental "Aragoneses en el infierno de los campos de concentración", de Mirella R. Abrisqueta, en el qual es plasma la supervivència dels deportats aragonesos dins els camps, i al llarg de la resta de la seva vida després d'aquesta experiència tan traumàtica.

El dia 28 els actes van continuar, tot i que d'una manera més individualitzada, perquè cadascun dels deportats va rebre un sentit homenatge a la localitat aragonesa a la qual estan vinculats pel seu origen i a la què, en la majoria dels casos, no hi havien tornat des d'abans del final de la Guerra Civil Espanyola. Una recepció per part del consistori, pa-

Els deportats davant el monument del "Parc Gran" de Saragossa.

raules d'homenatge i l'afecte manifestat pel poble van convertir la jornada del dia 28 en un dia inoblidable, tant per als homenatjats com per a les mateixes localitats.

Seixanta-cinc anys després, aquest merescut homenatge oficial suposa un exercici de salut cívica que encara avui és necessari realitzar per superar d'una manera col·lectiva i definitiva els traumes amagats sota la catifa del franquisme.

HOMENATGE ALS DEPORTATS MONEGRINS

El dia 15 d'abril es va celebrar a Sariñena (Osca) un homenatge als deportats de la comarca dels Monegres. Al Parc Municipal de la localitat, es va descobrir una placa en memòria de tots els monegrins que foren deportats a Àustria, personalitzada en els tretze veïns de Sariñena.

Posteriorment es va celebrar un homenatge a Mariano Constante al saló multi usos de l'Ajuntament. A l'acte hi van assistir els fills de l'homenatjat, les autoritats locals i comarcals i el delegat de l'Amical a l'Aragó.

HOMENATGE A ALMERIA

Ángel del Río

(Delegat a Andalusia de l'Amical de Mauthausen)

El 5 de maig, l'Amical de Mauthausen, com ve fent des de fa anys, va convocar un acte d'homenatge i reconeixement en el Monument a les víctimes dels camps nazis, situat al Parc de les Almadrabillas d'Almeria. Un reconeixement que cada dia cobra més actualitat pel preocupant ascens social a Europa dels grups d'extrema dreta i neonazis i de les actituds que fomenten la intolerància, el racisme, la xenofòbia, l'homofòbia i altres formes de discriminació que van ser les causants del patiment de milions d'éssers humans als camps d'extermini.

El monument, que va ser pioner a Andalusia per les seves dimensions i transcendència, compta amb 142 columnes que simbolitzen a cadascun dels almeriencs que van morir el camp.

L'Amical de Mauthausen va aprofitar per demanar a les institucions responsables una ràpida regeneració del monument dotant al lloc d'il·luminació, neteja i vigilància, així com la col·locació d'una placa que expliqui de manera pedagògica el significat del mateix i que es personalitzin les 142 columnes inscrivint a cadascuna el nom de cadascun dels difunts.

Alhora, l'Amical va voler mostrar el rebuig més ferm a la possibilitat de canviar el monument d'ubicació tal com s'ha avançat durant l'últim any. Cap interès especulatiu pot estar per sobre del valor simbòlic que representa la localització actual on reposen les cendres del supervivent de Mauthausen i mentor del monument, mort el 2003, Antonio Muñoz Zamora.

HOMENATGE A ZUJAIRA

Els dies 10 i 11 de juny es va celebrar un homenatge als deportats a l'aldea granadina de Zujaira. Entre els molts assistents estaven els descendents de les 10 víctimes mortals de Zujaira a Mauthausen i els tres fills de l'únic supervivent d'aquesta aldea que va ser el promotor de l'obelisc que es va aixecar el 1988. Aquest obelisc va ser el primer monument erigit per aquest motiu a Andalusia i el segon a tota Espanya. A l'acte també va assistir-hi el nostre delegat a Andalusia Angel del Río.

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

La Universitat de València ha dut a terme un homenatge als deportats valencians Francesc Aura i Lluís Estañ, durant els dies 3 i 4 de maig. En la primera de les jornades, un nombre públic assistí a la projecció del documental *Mauthausen-Gusen: la memòria* de Rosa Brines, realitzat a partir del viatge de l'any passat a Mauthausen, i la conferència de Rosa Toran; i el dia 4 de maig el rector de la Universitat lliurà, en un acte acadèmic, unes plaques d'homenatge als deportats esmentats, que foren recollides pels seus familiars.

Per a la realització d'ambdós actes ha estat cabdal la tasca d'Alfons Cervera de la Universitat de València i del nostre delegat Blas Mínguez.

VINARÒS

Com és habitual, el dia 5 de maig s'ha fet l'ofrena al monument que hi ha al cementiri als deportats vinarosencs; a més, coincidint amb el 65è aniversari de l'alliberament, la Fundació Caixa Vinaròs ha organitzat dos actes a la seva seu: el dia 28 de maig, el passi del documental "*Mauthausen-Gusen: la memòria*" de la periodista valenciana Rosa Brines, realitzat durant el viatge al camp l'any passat; i el dia 4 de juny, la conferència de Rosa Toran "*En el 65è aniversari de l'alliberament dels camps nazis, lliçons per al present*". Aquest mateix dia, amb la presència de la seva filla i vídua, tingué lloc la inauguració d'un espai fix a la mateixa Fundació amb una rica mostra de documents originals del deportat vinarosenc Paco Batiste, a través de la qual es pot resseguir la seva trajectòria, des de la seva etapa al vaixell Maria Rosa, el pas per França, la captura pels alemanys, la captivitat a Mauthausen i Ebensee i el llarg exili a Sete, a més dels manuscrits dels seus llibres.

SIMAT DE LA VALLDIGNA

El 30 d'abril, l'Ajuntament de Simat de la Valldigna organitzà un acte per a commemorar el 65è aniversari de l'alliberament de Mauthausen.

Presentà l'acte l'alcaldesa, Agustina Brines. Adrian Blas Mínguez, que representa l'Amical al País Valencià, va parlar sense sentimentalismes, amb les expressions exactes, aportant dades que són fruit de la seua preparació.

Eladi Mainar va parlar dels deportats que hi hagueren a la Safor.

Però el que va impressionar més va ser una projecció sobre el viatge de cinc noies de Benicàssim que van visitar el camp: "Mauthausen –Gusen: la memòria".

Eladi Mainar i Adrian Blas Mínguez

Abans de les preguntes, l'alcaldesa va demanar un aplaudiment per als dos supervivents del camp, Paco Aura d'Alcoi i Lluís Estañ de Callosa de Segura.

MOLLET DEL VALLÈS

El 5 de maig de 2010, l'Ajuntament de Mollet del Vallès (Barcelona) va commemorar l'alliberament del camp de Mauthausen. Aquestes són les paraules pronunciades per Pilar Molins:

“Enguany commemorem l'alliberament del camp de Mauthausen, dia en que honorem els nostres familiars morts. Un tanc de l'exèrcit americà alliberava el camp a les cinc de la tarda del dia 5 de maig de 1945. És un moment que, per molt que el repetim any rere any, sempre em provoca la mateixa tristor i impotència.

Milions de ciutadans d'Europa van patir l'escarni i menyspreu dels nazis en un genocidi que els duria a la mort. Quan els espanyols van passar a França com a refugiats van ser rebuts com si arribés l'escòria i no com a republicans que havien defensat la democràcia davant les tropes feixistes. França i el Regne Unit, amb l'excusa de la no-intervenció, van deixar caure el país en mans de Franco. Els espanyols van ser obligats a malviure amuntegats a les platges en els camps de refugiats de França, fins que els van obligar a allistar-se a les Companyies de Treball. Què va passar amb les dones i els seus fills a França? D'això se'n sent a parlar ben poc. I què va passar a les dones i criatures dels camps nazis? Ho hem de recordar, encara que el seu record sigui dolorós.

Aquest acte honora el nostre ajuntament, que cada any es recorda dels fills del poble morts, tant sigui per les bombes, pels afusellats o als camps nazis. També un record pels deportats andalusos i gallecs que cada any són presents en aquests acte”.

DISCRET HOMENATGE OFICIAL ALS DEPORTATS VALENCIANS

El dia 30 de juny, la Generalitat valenciana va fer per primera vegada un homenatge als prop de 700 deportats valencians. A l'acte van assistir-hi tots els portaveus dels grups polítics parlamentaris i bastants diputats del Parlament valencià i de la Diputació, principalment del PSOE. A l'acte van ser presents alguns familiars de deportats.

Va presidir l'acte el Conseller de Governació, Serafín Castellanos que va fer un discurs centrant-se en el que va significar el nazisme i lloà el treball que realitza l'Amical de Mauthausen. També va intervenir Adrian Blas, representant de l'Amical al País Valencià, que va fer present al seu parlament perquè van anar a parar als camps nazis els republicans valencians i va rememorar la seva lluita contra el franquisme i el nazisme. Va recordar, especialment emocionat, les figures dels deportats Paco Batiste i Joan de Diego.

Foto cedida per Javier González (Prensa de Governació Generalitat Valen.)

GARBAYUELA

La façana de l'Ajuntament de Garbayuela (Badajoz) té des del dia 1 de febrer una placa que recorda el que fou regidor del municipi, Ciriaco Camacho Rayo, assassinat al camp de Mauthausen, junt a 273 republicans més de les províncies de Càceres i Badajoz. El seus dos fills, estigueren acompanyats per nombrós veïnat, al costat del president de la Junta de Extremadura, Guillermo Fernández Vara, i l'alcaldesa de la localitat, Adela Cardeñosa. Aquesta, impulsora de l'acte, va recordar que Ciriaco Camacho va sortir del poble l'any 1936 i que ara hi retornava per quedar-se en el record i la memòria de tots.

ALBACETE

El dia 18 de maig, l'Ajuntament d'Albacete va fer un acte de reconeixement als deportats d'aquesta ciutat tot declarant -los fills predilectes i als nascuts als pobles de la província, fills adoptius. Foren protagonistes els seus familiars i, especialment, Emilio Caballero, supervivent de Mauthausen; la presidenta de l'Amical, Rosa Toran, en el mateix marc, va pronunciar una conferència. A l'endemà, la corporació municipal d'Hellín també els va retre homenatge en el monument que hi ha en aquesta localitat. Els actes van coincidir amb la inauguració de l'exposició "Imágenes y Memoria de Mauthausen" ubicada a l'edifici de l'antic ajuntament i que, a hores d'ara, ha estat visitada per centenars de persones. En tots aquests actes, hi hagué presència de socis de la nostra associació.

MONTILLA

Des del dia 6 de juny, Montilla té una plaça amb el nom dels germans Juan i Manuel González León, assassinats a Mauthausen, donant així com-

Montilla 1936-1944". Fou el merescut homenatge a Juan i Manuel González León i als seus sis conciutadans morts també en deportació, tal com assenya-

Foto cedida per l'associació: Memòria Antifranquista del Baix Llobregat

pliment a l'acord municipal del dia 4 de febrer de 2009, en el ple presidit per l'alcaldeessa Rosa Lucía Polonio. L'acte fou l'epíleg a unes jornades sobre la recuperació de la memòria històrica, que s'iniciaren amb la presentació del llibre d'Arcángel Bedmar *"Los puños y las pistolas. La represión en*

Medrano, tinent d'alcalde de l'ajuntament de Sant Joan Despí (lloc de residència actual dels fills dels homenatjats); Francisco Ruiz, president de l'associació Memòria antifranquista del Baix Llobregat; i els fills i familiars dels homenatjats, socis molt estimats de la nostra Amical.

là Rosa Lucía: "Aquest homenatge ben merescut no vol només tornar a recordar un episodi dolorós de la nostra història, sinó fer justícia amb els qui donaren la seva vida per una Montilla millor". Foren també protagonistes de l'acte Alex

CAMP DE LA BOTA

El 18 d'abril es realitzà un acte d'homenatge als republicans assassinats durant el franquisme al Camp de la Bota, que coincidí amb la dignificació del monument "Fraternitat" erigit a la Plaça del Fòrum, el 1992. L'acte fou impulsat per l'Associació Pro-Memòria als Immolats a Catalunya per la Llibertat i organitzat per l'Ajuntament de Barcelona i el Memorial Democràtic, amb l'estreta participació de l'Ajuntament de Sant Adrià de Besòs. Aquest municipi va instal·lar un plafó explicatiu en l'actual port esportiu, a l'indret on hi havia el parapet dels afusellaments. Cal recordar que, de les 1717 persones executades a Barcelona, entre el 14 febrer de 1939 i el 1952, totes, excepte 31, foren executades en aquest lloc i després enterrades al Fossar de la Pedrera; i també cal recordar que les platges del Camp de la Bota acolliren milers d'immigrants, fent un dels nuclis de barraquisme de la ciutat, junt a Somorrostro, Can Tunis, etc...

ACTIVITATS

ASSEMBLEA DE L'AMICAL

Presidida per l'antic deportat Edmon Gimeno Font, el dia 6 de juny se celebrà l'assemblea ordinària anual de socis a l'auditori "Can Roig i Torres" de Santa Coloma de Gramenet.

Entre els punts principals, quedaren aprovats els informes de gestió des de la darrera assemblea i les propostes d'actuació futures; i s'informà que les properes assemblees se celebraran el mes d'octubre, per tal de no coincidir amb totes les tasques que comporten la preparació del viatge a Mauthausen. També es posà èmfasi en el tema de la situació financera que, si bé no és preocupant pel moment, pot empitjorar si es produeix una retallada significativa de les subvencions de les

administracions públiques, sense que això signifiqui plantejar, de moment, un augment de la quota. Un altre dels acords fou l'elaboració d'un comunicat sobre els darrers fets -atacs al vaixell d'ajut humanitari- que han afectat la situació entre Israel i Palestina.

La Junta quedà formada per:

Presidenta: *Rosa Toran Belver*

Vicepresident: *Llibert Villar Piqué*

Secretari General: *Isidoro Teruel Manchón*

Adjunta a Secretaria: *Marta Sells Cànovas*

Secretari d'organització: *Lluís Reverte Zaragoza*

Tresorer: *Joan Calvo Gascón*

Secretaria d'Arxius i Publicacions: *Rosa Toran Belver*

Vocals: *Joan Asturgó Ayats* i *Margarida Sala Albareda*

Relacions Internacionals:

CIM: Jesus Ruiz Martínez i *Isidoro Teruel Manchón*

Memorials camps i altres entitats: *Josep San Martín Boncompte* i *Pablo Iglesias Núñez*

Delegacions:

País Valencià: *Adrián Blas Mínguez Anaya*

Aragó: *Josep San Martín Boncompte* i *Pilar Moreigne Ferrer*

Galícia: *Pablo Iglesias Núñez*

Astúries: *Rafaela Andrada (Angelita)*
 País Basc: *Joaquín Gálvez Prieto*
 Madrid: *Concha Díaz Berzosa*
 Andalusia: *Anita Muñoz Vably i Angel del Rio Sánchez.*

Agraïm amb molt èmfasi la implicació de l'Ajuntament de Santa Coloma, en la realització de l'assemblea i en el dinar de germanor, i la fraternal acollida de l'alcaldeessa Núria Parlón, així com la col·laboració dels alumnes de l'Institut Numància, dirigits per l'Aula de Teatre de Carro de Baco, que ens oferiren tres escenes de l'obra "Terror i misèria del Tercer Reich" de Bertold Brecht. En acabar l'assemblea es dugué a terme un homenatge als colomencs morts als camps nazis, amb la presència del també colomenc Francisco Mingolla, fill d'un deportat mort al camp de Gusen.

EXPOSICIONS I CONFERÈNCIES

Les Franqueses del Vallès (Barcelona) (18/03) Col·legi Anna Mogas. Conferència de Tomas Rebollo i Llibert Villar.

Centelles (Barcelona) (26/03) IES Pere Barnils. Conferència de Tomas Rebollo i Llibert Villar.

Barcelona (14/04) Associació antics militars de la República. Conferència de Rosa Toran i presentació de les memòries d'Edmon Gimeno, pel propi autor.

Vall-de-roures (Terol) (13/04) Institut de secundària. Conferència de Josep San Martín.

Mollet (Barcelona) (15/04) IES Vicenç Plantada. Conferència de Pilar Molins.

Sariñena (Osca) (22/04) IES "Monegros- Gaspar Lax" conferència de Josep San Martín.

Sant Feliu de Llobregat (Barcelona) (26/04) IES Olorda. Conferència de Tomas Rebollo i Llibert Villar.

Guissona (Lleida) (27/04) IES Guissona. Conferència de Lluís Reverte.

Barcelona (27/04) Col·legi Amor de Dios. Conferència de Tomas Rebollo i Llibert Villar.

Cornellà (Barcelona) (4/05) IES Mª Aurèlia Campmany. Conferència de Lluís Reverte.

Gironella (Barcelona) (11/05) IES Gironella. Conferències de Lluís Reverte.

Barberà del Vallès (Barcelona) (11/05) IES La Romànica. Conferència de Tomas Rebollo i Llibert Villar.

Sabadell (Barcelona) (13/05) IES Jaume Viladoms. Conferència de Lluís Reverte.

Gavà (Barcelona) (15/05) Club de Lectura dels dissabtes. Conferència de Tomas Rebollo i Llibert Villar.

Igualada (Barcelona) (18/05) IES Anoia. Conferència de Lluís Reverte.

Badalona (Barcelona) (19/05) Col·legi Jesus i Maria. Conferència de Tomas Rebollo i Llibert Villar.

Santa Coloma de Gramenet (Barcelona) 3 al 20 de maig IES Les Bruixes. Exposició Resistents i Deportades i conferència de Tomas Rebollo i Llibert Villar.

Castellbisbal (Barcelona) (26/05) IES Castellbisbal. Conferència de Tomas Rebollo i Llibert Villar.

Sant Feliu de Llobregat (Barcelona) (28/05) Col·legi Verge de la Salut. Conferència de Tomas Rebollo i Llibert Villar.

Sant Feliu de Llobregat (Barcelona) (31/05) Col·legi Mare de Déu de la Mercè. Conferència de Tomas Rebollo i Llibert Villar.

Barcelona (12/06) Centre recreatiu i cultural de sords. Conferència de Tomas Rebollo i Llibert Villar.

Onda (Castelló) (17/06) IES Onda. Conferència de Blas Mínguez i passi documental.

Cadis:

L'exposició "*Mauthausen, el universo del horror*" segueix la itinerància que va començar l'any passat, per la província de Cadis, a partir del conveni signat amb la "Fundación Provincial de Cultura de la Diputación de Cádiz". En aquest 2010, els pobles que l'han acollida i l'acolliran són:

Prado del Rey. 1 al 21 de febrer. IES Carlos III

Algar. 23 de març a 10 d'abril. Casa de la Cultura

Puerto Real. 16 a 30 d'abril. Centre Cultural Església de Sant Josep

Conil de la Frontera. 7 al 28 de maig. Sala d'exposicions de l'Ajuntament

Zahara de la Sierra. 1 al 20 juny. Sala Calle Alta

Espera. 21 a 28 d'agost. Saló multiusos

Jimena. 1 al 15 d'octubre. Sala d'exposicions antiga església de la Misericòrdia

Medina Sidonia. 19 octubre a 5 novembre. Sala d'exposicions de l'Ajuntament

Los Barrios. 9 a 26 de novembre. Sala d'exposicions de l'Ajuntament.

Madrid:

- El dia 29 d'Abril, quatre cadenes de televisió (per mediació del Grup Anaya, editora de "El Violinista de Mauthausen") van realitzar dues entrevistes a Alfonsina Aznar (viuda del deportat Juan Vizcaíno) i a Antonio Rodríguez del Barrio (nebot del deportat Manuel Rodríguez Gómez).

- Els dies 28 i 29 de Juny Concha Díaz, delegada de l'Amical a Madrid, va assistir al Seminari organitzat per Casa Sepharad a la Residència d'Estudiants i va participar el dia 28 de Maig al Taller "Viatges de memòria: elements logístics i simbòlics" amb la conferència: "Objectius del Viatge a Mauthausen organitzat per l'Amical de Mauthausen".

EXPOSICIÓ A MIRAVET

Tal com varem anunciar a l'assemblea, un grup de socis de les comarques tarragonines han endegat un grup de treball que ja està duent a terme activitats, que han començat per la itinerància de l'exposició: *"Mauthausen, l'univers de l'horror"*

A la fotografia adjunta que ens han fet arribar Pepa Vives i Genoveva Seydoux, podem veure una instantània de l'exposició citada més amunt que ha estat exposada a l'església vella del poble de Miravet.

RECORDEM A...

Francesc Aymerich Bassa, que morí el 6 de gener del 2009. Era el soci núm. 913.

Maria Balmes Soler, esposa del deportat mort a Gusen, Pere Baró Gil. Morí als 100 anys, el 24 d'abril d'enguany.

Francesca Noguer Pascalet, filla del deportat assassinat a Gusen, Martí Noguer Maria, que va morir el 30 de gener.

Josep Figueras Solé, deportat a Mauthausen, que morí el 28 de maig de 2010.

EN MEMÒRIA DE JOSEP FIGUERAS I SOLÉ

Laura Abelló Figueras (néta d'en Josep Figueras)

El dia 28 de maig del 2010 morí a Tarragona als 91 anys Josep Figueras. Havia nascut el 9 de setembre de 1918 al petit poble de Fontscaldes (Alt Camp). La seva família vivia de la pagesia.

Ja des de ben jove es va sentir compromès amb les idees republicanes, per les quals va lluitar, marxant voluntari al Front d'Aragó durant la Guerra Civil.

Exiliat a França per no voler viure sota un règim opressor, va anar a parar al camp de concentració de Mauthausen, on va arribar el gener de 1941, en un comboi de 775 republicans espanyols dels quals només en van sobreviure 231.

En Josep sempre va tenir l'esperança de sortir d'aquell infern. Tenia un gran esperit de supervivència que l'ha acompanyat durant tota la seva vida.

Després de l'alliberament va viure uns anys a París on

va conèixer personatges importants com la Pasionària, En Josep va ser sempre un comunista convençut.

Per motius de salut va tornar a Catalunya l'any 1949, al seu poble natal, on va fer de pagès fins la jubilació. Això el feia sentir lliure.

Els últims vint anys de la seva vida els va passar a Tarragona, on va fer grans amics, als quals els explicava les seves experiències al camp de Mauthausen i ho feia sense cap rancúnia, fins i tot sempre deia que perdonava els alemanys perquè sinó sempre hi hauria guerres.

En Josep va ser una persona valenta, honesta i fidel al seus ideals, però també molt realista. Sempre tocava de peus a terra. El seu testimoniatge i la seva lluita estaran sempre entre els qui el vam estimar. Sempre quedarà el seu record dintre meu, acompanyant-me a cada moment de la meua vida, tot recordant els moments feliços que vam passar junts.

El seu comiat va ser laic, a casa seva, el penúltim dia del mes de maig, quan feia 65 anys que havia estat alliberat. Amb ell se'n va un dels últims supervivents de la deportació a Catalunya.

LECTURES RECOMANADES

Clarà, Josep, *El militar que va creure en l'Aliança Obrera. León Luengo Muñoz (1897-1944)*, Cercle d'Estudis Històrics i Socials, Girona, 2009. 110 pàgs. L'historiador Clarà ens dona a conèixer la trajectòria d'aquest militar (Saragossa, 1897) que va mantenir postures properes al Bloc i al POUM durant la Segona República, la qual cosa li va reportar una condemna a perpetuïtat per rebel·lió, per haver-se posat al costat dels obrers revoltats a la ciutat de Lleida a l'octubre de 1934. León Luengo, a l'exili, va participar a la resistència contra els nazis i va ser deportat, al juny de 1944, a Dachau, trobant la mort a Flossenbürg, cinc mesos mes tard.

Palazón, Oscar *El fotògraf*, Ara Llibres, Badalona 2008. 203 pàgs. L'obra construeix una trama de ficció a partir de la investigació que un jove professor fa sobre la història d'un deportat destinat al laboratori fotogràfic del camp de Mauthausen, que ha esmerçat la seva vida, després de l'alliberament, en encalçar a un sergent SS que gaudeix d'un recer tranquil a Cambrils. Tot i la inspiració en fets i personatges reals de Mauthausen, la novel·la conté llicències que, sovint, s'allunyen de la realitat del món concentracionari.

DDAA. *Universos concentracionarios*, 1 i 2. Edició a càrrec d'Antonio Montesinos, Mary Roncales, José Mediavilla. La Ortiga núms. 96-98, 99-101. Cantàbria, tardor 2010. Els components del projecte social i cultural La Ortiga, de la Universitat de Cantàbria ofereixen en aquests dos volums una recopilació de ponències i col·laboracions a l'entorn del complex i divers món concentracionari: jueus, homosexuals, gitanos, deficients mentals, nens... Un article de Rosa Toran, en el primer volum, se centra en la deportació republicana.

Macdonogh, Giles, *Hitler 1938. El año de las grandes decisiones*, Ed. Crítica, Barcelona 2009. 395 pàgs. Amb un caràcter de crònica periodística, l'autor repasa els esdeveniments crucials que marquen el camí vers la II Guerra Mundial. És d'especial interès el relat sobre l'annexió d'Àustria, que tingué com a fet emblemàtic la posada en funcionament del camp de Mauthausen: des de la frustrada estratègia del canceller Schuschnigg per

a celebrar un plebiscit que garantís la independència del país, les pressions de les organitzacions nazis, l'entrada de tropes alemanyes i finalment el malèvol plebiscit del règim nazi, el 10 d'abril, a tot el Reich que segellà l'annexió, quan ja s'havia produït la dimissió de Schuschnigg, l'ocupació dels òrgans polítics i administratius pels nazis i les mesures confiscatòries i excloents dels jueus, que culminaren amb massives deportacions al camp de Dachau, junt a les persones més significades de l'oposició política.

Pahor, Boris, *Necrópolis*, Editorial Anagrama, Barcelona 2010. 259 pàgs. Amb pròleg de Claudio Magris, l'obra ofereix en versió castellana (l'edició en català és de Pagès Editors, 2004) el relat de Boris Pahor, exdeportat al camp de Natzweiler-Struthof (Alsàcia), Dachau i Bergen-Belsen. Després de la seva detenció a Eslovènia, com a resistent, retorna al camp on fou internat i el recorre, junt a un grup de turistes, dels quals se sent distant, en la mesura que el seu itinerari és un viatge a la memòria. L'obra, considerada una de les obres mestres sobre l'Holocaust, combina el detallisme en les descripcions amb profundes reflexions sobre la complexitat de la condició humana i els malsons de la culpabilitat en el supervivent, sense deixar d'insistir en el triomf de la solidaritat entre els internats i de la humanitat, mai perduda, en mig de les circumstàncies més adverses.

Moreno Feliu, Paz, *En el corazón de la zona gris. Una lectura etnogràfica de los campos de Auschwitz*, Editorial Trotta, Madrid 2010, 255 pàgs. L'obra de la antropòloga Paz Moreno reinterpreta el coneixement fragmentari que ens han transmès les memòries dels supervivents sobre la quotidianitat que las víctimes es van veure obligades a sofrir, des de l'administració del temps, els rituals de deshumanització, las jerarquies entre els presoners, l'"organització" o furt de tot tipus d'objectes o bé els esdeveniments excepcionals. Completa el llibre una cronologia sobre el món concentracionari, notes biogràfiques dels principals SS del camp d'Auschwitz i l'organització administrativa del camp.

AGRAÏMENTS

Agraïm la donació de documentació de Pilar Mur Castañeda, filla del deportat José Mur Castán, mort a Gusden, el 1941.